

Marton Péter

Az afganisztáni misszió értékelése költség-haszon szempontból

Látszólag mi sem természetesebb, mint a külföldi missziókban való részvétel hasznosságára rákérdezni, az ilyen részvételt költség-haszon alapon megítélni. A külpolitika kívánatos irányvonalának kijelölésében a válasz kulcsfontosságú lehet. Akkor legyünk *ott*, ha érdekünkben áll, ne költünk olyasmire, amiből semmi hasznunk nem származik.

A kérdés természetesen jóval bonyolultabb, mint amilyennek elsőre tűnhet, és körültekintő választ igényel, amelyet részint az afganisztáni esettel összefüggésben,

részint általánosságban, bármelyik külföldi misszióra vonatkozóan, az alábbi szempontok szerint célszerű elemezni:

- „Költségek” és „hasznok” számítása nem csak gazdasági értelemben lehetséges. Biztonsági értelemben is szükséges. Egy külföldi misszió, amennyiben biztonságunkhoz hozzájárul, gazdasági hasznok nélkül is „megtérülő befektetés” lehet.
- A biztonsági és gazdasági értelemben egyaránt vizsgált költségeket és hasznokat nem kizárólag egyetlen ország szempontjából szükséges vizsgálni, hanem az egész biztonsági közösség szempontjából is, melyhez az adott ország – például hazánk – tartozik.
- Mára a földkerekség minden országa egy többé-kevésbé interdependens biztonsági rendszerben létezik. Biztonságunk kölcsönösen függ mindenki másétól, és ha az afganisztáni misszió sikerrel jár, annak haszna globális szinten is vizsgálандó.
- A biztonsági interdependencia regionális keretek között, illetve bizonyos kérdésekhez kapcsolódóan, egy-egy konkrét országcsoporton belül, magasabb szintű lehet, mint globálisan. Ezért biztonsági közösségeket főként regionális és kérdés specifikus keretek között lehet azonosítani, költségeket és hasznokat pedig az ilyen, szorosabb biztonsági közösségek szempontjából fokozottan érdemes vizsgálni – így például az EU és a NATO szempontjából.
- A ma meghatározónak tartott fenyegetések listájával kapcsolatban nem mondható teljes mértékűnek a konszenzus. Továbbá a ma sokak által meghatározónak gondolt biztonsági fenyegetések egy része – például a terrorizmus jelentette fenyegetés pillanatnyi mértéke – nem könnyen mérhető, és a kezelésük végett megfelelő politikák mibenlétére vonatkozóan sem adott a konszenzus. Igen sok a vita például a kábítószerpiac felszámolásának lehetőségéről és a megfelelő fellépés eszközeiről, illetve az elképzelhető eszközök hasznosságáról. Következésképp az ilyen fenyegetések ellen nehéz kemény, sziklaszilárd érvekkel körülbástyázott politikát kialakítani.
- Az iménti megállapításból következően azt is nehéz megmondani, egy-egy országnak a saját érdekeiből következően mekkora szerepet érdemes elvállalnia koalíciós feladatokban, például egy külföldi misszióban.
- Afganisztán esetében három, a külvilágot érintő negatív hatást szokás említeni, mint amelyek biztonsági szempontból különösen relevánsak: az országot elhagyott és ma is nagyszámú menekültnépességet; az Afganisztánban megtermelt és onnét nagyrészt exportra kerülő ópiumot és heroint), illetve a terrorizmust, amelynek egyes értékelések szerint Afganisztánban a „bázisát” kell felszámolni. A Honvédelmi Minisztérium közelmúltban kiadott tájékoztatása szerint például Magyarország a terrorizmus bázisainak felszámolásában és a nemzetközi kábítószer-kereskedelem visszaszorításában vesz részt Afganisztánban.

Az egyes fenyegetések szétkapcsolt elemzése helyett azonban az *egész képet* kell nézni. Az több mint a részek összege. A meghatározó kérdések mind ezerféle szállal kapcsolódnak egymáshoz, és az afganisztáni siker a Nyugat számára egy komplex, átfogó értelemben kívánatos cél, nem az egyes kihívások ellenében az. Nem csak a

jelen pillanatban kell értelmezni az említett fenyegetések mértékét, a jövővel kapcsolatos várakozásaink a meghatározók. Afganisztán potenciálisan igen jelentős bázisa a terrorizmusnak, ahol az al-Kaida – amennyiben tálib szövetségesei visszaszereznék a hatalmat akár csupán Dél- és Kelet-Afganisztánban, a főleg pastuk lakta területeken – jelentős bevételekhez juthatna az ópiát kereskedeleméből. Afganisztánra nem szabad elszigetelt elemzési egységként tekinteni. Az is kérdés például, hogy Afganisztán régiójának egészét tekintve kívánják-e az érdekeink, hogy ott jelen legyünk.

Ha valaki a fenti érvek ellenében is ragaszkodik az Afganisztán-politika szétkapcsolt elemzés általi igazolhatóságának követelményéhez, az abszurd következtetésekre juthat. Eszerint egy misszióval abban a pillanatban fel kellene hagyni, amint a meghatározónak ítélt, a jelenlétet igazolónak nyilvánított fenyegetések mértéke egy kritikus szint alá csökken – pedig az ilyen távozás nyilvánvalóan túl korai lehet, és a kérdéses fenyegetéseket újratermelheti. A szétkapcsolt elemzés bizonyos esetekben egyáltalán nem vezet „népszerűbb” eredményekre. Elképzelhető például, hogy az ilyen megközelítés Irak esetében, az egykori iraki beavatkozás nemzetközi jogi és erkölcsi megítélésétől függetlenül, fokozott európai szerepvállalás szükségességére engedne következtetni.

A ma létező biztonsági közösségek is a szétkapcsolt elemzés korántsem magától értetődő voltára utalnak. Sem az EU, sem a NATO – noha gyakorlatilag átfedésben lévő biztonsági közösségeknek is felfoghatók – nem tekinthető kérdésspecifikus, egy bizonyos, közös, mindenkit egyenlő mértékben érintő fenyegetés ellensúlyozására létező közösségnek. A kollektív önszegélyezés helyett sokkal inkább a kölcsönös segélyezés intézményei, biztonsági értelemben.

Ha egy, az afganisztáni beavatkozáshoz hasonló külföldi misszió esetében semmilyen közvetlen érdek nem azonosítható – még kellően komplex módon értelmezett „érdek” sem –, egy misszió akkor is fontos és erőfeszítést-áldozatot érdemlő lehet, humanitárius szempontból. A félreértések elkerülése végett: az afganisztáni misszió esetében – annak a terrorizmussal kapcsolatos meghatározó volta miatt – nem az érdekek hiánya a jellemző.

Az itt leírt érvek azzal kapcsolatban lehetnek perdöntőek, hogy általában értékesnek látjuk-e az afganisztáni missziót. Az erre a kérdésre adott igenlő válasz azonban *egyáltalán* nem azt sugallja, hogy az afganisztáni misszió jelenlegi – például kollektíven alulfinanszírozott – formájában feltétlenül célra vezető lesz, vagy hogy a politikatervezési, a stratégiai, a taktikai és a műveleti szinten nincs mit javítani a jelenleg érvényesülő megközelítéseken. Az elmondottak prezentálása a közvélemény számára természetesen nem könnyű feladat. Az erőfeszítést ennek érdekében mégis feltétlenül meg kell tenni, mert a döntéshozóknak csak így lehet esélyük arra, hogy az afganisztáni misszió sikerre viteléhez megtalálják a működőképes megoldásokat, és ezek tág értelemben vett feltételeit is biztosítani tudják.